

APRIL 2001
NUMMER 4

In dit nummer

- **Who is afraid of red, green and blue?**
- **WDT-Unit bij Alterra een feit:**
- **Meetnet Functievervulling Bos**
- **Het Nieuwe Wonen: interview met Klaas van Egmond en Joke Luttik**

En verder:

- ✓ **Symposium Balansen tussen wetenschap, beleid en maatschappij**
- ✓ **Planbureau - werk in uitvoering**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Nieuwsbrief is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate, programmasecretaris NPB-DLO
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail b.tencate@alterra.wageningen-ur.nl

Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres.

Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 5 van de Nieuwsbrief verschijnt begin juni 2001

Nieuws van het Natuurplanbureau

Who is afraid of red, green and blue?

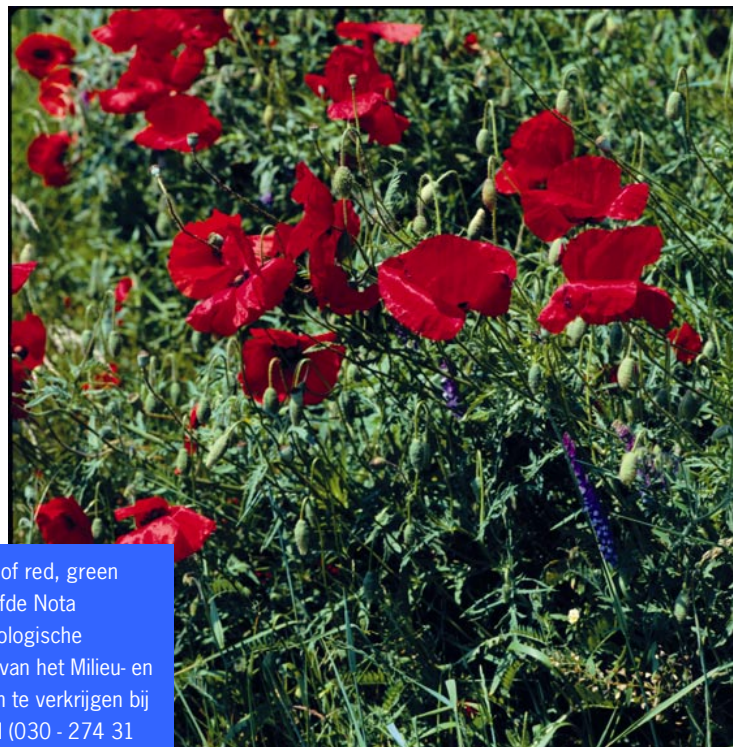
Wim Lammers

Met het voorgestelde beleid in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening worden de waardevolle landschappen in Nederland de komende 20 jaar vooralsnog onvoldoende beschermd tegen de oprukkende verstedelijking. Wanneer de huidige trends doorzetten en zonder aanvullend beleid gaat in 2020 door verstedelijking ruim 20% van de waardevolle landschappen verloren. Met name landschappen in de Randstad en de provincie Utrecht staan onder grote druk.

Dit is de conclusie van het rapport *Who is afraid of red, green and blue* van het Milieu- en Natuurplanbureau. Het rapport bevat uitkomsten van de effectentoets van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. De Vijfde Nota PKB (Planologische kernbeslissing) deel 1 formuleert wel doelstellingen en introduceert ook een aantal beleidsinstrumenten om landschappen te beschermen. De uitwerking van het beleid is in dit stadium (PKB deel 1) echter nog

onvoldoende concreet om positieve effecten op de kwaliteit van het landschap te verwachten. Verdere uitwerking vindt plaats in de PKB deel 3 en in een later stadium door provincies en gemeenten. Om natuur en landschap te behouden, trekt de Vijfde Nota daarmee een zware wissel op de helderheid van het toetsingskader van het Rijk en op de te maken afwegingen van provincies en gemeenten.

De belangen van de economische functies wonen, werken en infrastructuur conflicteren dikwijls met die van de collectieve functies natuur, milieu, landschap en water. De afweging van deze belangen raakt de kern van het ruimtelijke orderingsbeleid. Voor deze afweging is inzicht in de voor- en nadelen van verschillende beleidsopties vereist. In dit rapport worden daartoe de gevolgen voor milieu, natuur en landschap verkend van het in de Vijfde Nota voorgestelde beleid.

Het rapport "Who is afraid of red, green and blue? - Toets van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening op ecologische effecten". is een publicatie van het Milieu- en Natuurplan-bureau (MNP) en te verkrijgen bij het secretariaat MNP, RIVM (030 - 274 31 56); RIVM-rapport nr. 711931 005). De samenvatting van het rapport, met de conclusies van de volledige effectentoets is ook op internet te vinden: www.rivm.nl. Via deze site is ook het volledige rapport te downloaden.

Daarmee wordt beoogd inhoudelijk bij te dragen aan de kwaliteit van de beleidsmatige afwegingen zoals die in het proces naar de PKB deel 3 zullen worden gemaakt.

WDT-Unit bij Alterra een feit: één loket voor planbureauwerk bij DLO

Paul Hinssen

Onlangs heeft Secretaris-generaal Joustra van LNV, zijn handtekening gezet onder de overeenkomst met DLO om voortaan de Wettelijke en Dienstverlenende Taken (WDT) volgens het nieuwe WDT-statuut uit te voeren. Om die reden is bij Alterra een zogenaamde 'WDT-Unit' opgezet, die met name verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Natuurplanbureau functie.

Deze verantwoordelijkheid is rechtstreeks vanuit het College van Bestuur van Wageningen UR gedelegeerd aan het unithoofd. De directeur van Alterra BV zit daar niet meer tussen, maar voorziet de unit wel van de benodigde mensen en middelen.

De eenheid heeft een vaste kern van ongeveer vijf mensen met een coördinerende taak. Daarnaast kan de eenheid in piekjaren versterkt worden met medewerkers uit onderzoeksafdelingen. Het grootste deel van het werk wordt echter in projecten opgedragen aan medewerkers van de onderzoeksafdelingen van Alterra, LEI en PRI, en zondig daarbuiten. Nieuw voor medewerkers is dat ze vanaf nu een verklaring moeten ondertekenen dat ze geen andere activiteiten uitvoeren die strijdig zijn met het Natuurplanbureauwerk.

De stichting DLO heeft zo een passende oplossing gevonden voor haar wettelijke

Symposium van Milieu- en Natuurplanbureau

Balansen tussen wetenschap, beleid en maatschappij

In september komen de jaarlijkse Milieubalans en Natuurbalans uit. Naast de gebruikelijke signalen en evaluaties besteden beide balansen dit jaar extra aandacht aan de internationale aspecten van het natuur- en milieubeleid. Daarbij gaat het onder meer om de vraag in hoeverre het Europese natuur- en milieubeleid doorwerkt in

het beleid van de Nederlandse overheid, provincies, waterschappen en gemeenten.

Het symposium duurt een dag en vindt plaats in de laatste week van november. Het RIVM organiseert het symposium. DLO en de provincies leveren eveneens een bijdrage aan het symposium. Het symposium richt zich niet alleen op de diverse overheden maar ook op maatschappelijke organisaties. Deze organisaties spelen immers eveneens een belangrijke rol bij de uitvoering van het beleid. Voor het symposium denken

wij dan ook aan een brede vertegenwoordiging vanuit de hoek van natuur, milieu, landbouw, recreatie en andere sectoren.

Met het symposium wil het Milieu- en Natuurplanbureau ook aandachtspunten verzamelen voor de komende balansen.

Meer informatie over het symposium bij Karin Sollart, tel. 030-2743885 of 0317-474592 (e-mail: Karin.Sollart@rivm.nl).

verplichting om bij te dragen aan de Natuurplanbureau functie, met waarborging van transparantie, onafhankelijkheid en vertrouwelijkheid.

beantwoorden, in het bijzonder vragen over de kwaliteit of gebruikswaarde van bosgebieden voor de functies recreatie, economie, natuur en milieu.

Meetnet Functievervulling Bos gaat vierde Bosstatistiek vervangen

Gerard Dirkse

Het Natuurplanbureau heeft belang bij een samenhangend meetnet voor biodiversiteit, de kwaliteit van de ecologische hoofdstructuur, het landschap en voor functievervulling. Het Meetnet Functievervulling Bos (MFV-bos) is ontworpen om deel uit te maken van dit samenhangende meetnet. De kennis uit het MFV-bos komt beschikbaar via een toegankelijke database op internet.

Nederland heeft de internationale verplichting om op gezette tijden vragen te beantwoorden over de toestand van het Nederlandse bos. Verder heeft de regering de behoefte het natuurbeleid periodiek te evalueren. Het MFV-bos kan veel beleidsvragen

Het MFV-bos meet in bosterreinen de kwaliteit voor recreatie, economie, natuur en milieu. Op grond van de metingen schat het MFV-bos oppervlakten bos met een zekere kwaliteit voor de genoemde functies. Het meetnet gebruikt een ruimtelijke steekproef, past in een GIS en sluit aan bij de Basiskaart Natuur Bos en Landschap (Basiskaart NBL). Het MFV-bos gaat de verouderde Vierde Bosstatistiek vervangen. De metingen zijn begonnen in april 2001. In de loop van 2001 zal worden bekeken hoe het Natuurplanbureau de gegevens zal kunnen gebruiken.

Agenda

8 mei 2001

RIVM-lezing Graadmeters voor de natuur, 13.00 - 17.00 uur, RIVM, Bilthoven

26 juni 2001

Pijlers onder Planbureau producten; programmering voor het onderbouwend onderzoek: Alterra, Wageningen

Het Nieuwe Wonen: interview met Klaas van Egmond en Joke Luttkik

Florence van den Bosch

In de Natuurverkenningen buigen onderzoekers zich over de vraag hoe Nederland er over twintig jaar uit zal zien. Ook het wonen wordt belicht. Een interview met de twee hoofdverantwoordelijken voor dit onderwerp, Klaas van Egmond en Joke Luttkik, laat de tegenstellingen in het denken zien. Klaas van Egmond is directeur Milieu van het RIVM en eindverantwoordelijk voor het Natuurplanbureau, Joke Luttkik is onderzoeker bij Alterra en gedetacheerd bij het Natuurplanbureau.

En dan krijg je het effect dat wij allemaal op onze tenen gaan staan, met zijn 16 miljoenen, met het gevolg dat iedereen wel moe wordt, maar dat niemand beter ziet

Klaas van Egmond constateert, onder verwijzing naar uitgevoerde enquêtes, dat op dit moment het aanbod aan goede woningen te laag is. Mensen willen huizen met tuintjes. Iedereen werkt hard om zo'n huis te betalen, maar slechts weinigen bereiken hun doel. Het enige effect van al dat harde werken om een mooi huis te kunnen kopen is, dat de

Het is duidelijk dat hier twee mensen tegenover elkaar zitten met hart voor de zaak, maar met verschillende ideaalbeelden. De 'behoefte om te wroeten in de grond' wordt afgewogen tegen de behoefte om zuinig te zijn met ruimte; 'wonen in torenhoge flats'. In dit interview gaat het uiteraard om hun persoonlijke denkbeelden, die los staan van hun rol binnen het Natuurplanbureau. Daarin worden de standpunten bepaald door de politiek en niet door onderzoekers.

prijzen enorm stijgen, terwijl er niet méér mensen in een prettige woonomgeving terechtkomen.

Woonkwaliteit is niet meer te koop, hoe hard je je ook inspant. Dit terwijl "de behoefte van mensen om in de grond te wroeten, heel erg fundamenteel is", aldus Klaas. Klaas zou daarom neigen naar "het bouwen van mooie ruime steden, met opoffering van welgekozen stukken van Nederland". Het trekken van

rode contouren¹ moet ruim gebeuren. De stad zou niet zo compact moeten worden dat de "kwaliteit zo laag blijft als hij nu op veel plaatsen al is".

Ook Joke Luttkik trekt de rode contouren liever ruim, maar om andere redenen. "Ik ben een stadsmens", stelt Joke, hiermee aangevend dat het wroeten in de grond haar minder trekt. Zij vindt dat woonwensen heterogeen zijn en dat het aanbod aan woningen daarom divers moet zijn. Die diversiteit behelst zowel nieuwe landgoederen als flats in stedelijke milieus. Het bereiken van kwaliteit staat hierbij voorop; het gaat er niet om "wáár er gebouwd wordt, maar om wát er gebouwd wordt. Wat er komt is vaak zo vreselijk lelijk, en dat vind ik zo jammer. De kwaliteit van wat er komt is belangrijk. Daar gaat mijn hart naar uit."

In die kwaliteit vinden de opposenten elkaar. Het is duidelijk dat beiden de kwaliteit van een flat in, bijvoorbeeld, de Bijlmer te laag vinden. Compact bouwen mag niet ten koste gaan van de kwaliteit, en daarom moet men, aldus Joke, "gericht op zoek gaan naar nieuwe woonvormen die ook kwalitatief hun bijdrage kunnen leveren aan het collectief". Klaas beaamt dit: "hoge concentratie in de steden is mogelijk, wanneer de historisch culturele identiteit hoog is". Hij is echter minder optimistisch over de kans op verbetering van die culturele kwaliteit. Steden als Nieuwegein en Zoetermeer zijn, voor beiden, voorbeelden van hoe het niet moet. Klaas: "Er komt nu wel

¹ In De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening staat, dat gemeenten binnen vijf jaar rode contouren moeten trekken. Binnen deze contouren mag worden gebouwd.

een heroverweging om rond het IJ iets heel erg moois te gaan maken, maar dat moet men dan ook wel doen." Joke stelt

dat, om dit mogelijk te maken, een nieuwe aanpak vereist is: "de hele Operatie Boomhutgedachte²: nieuwe organisatievormen, nieuwe vormen van groen, van groenbeheer. Juist iets bereiken door gebruik te maken van de menging van belangen."

De resterende open ruimte-kwaliteit is 1 min het nieuwe wonen

In Natuurverkenningen zou men een onderwerp als wonen niet direct verwachten. De ruimte die wonen inneemt heeft echter effect op de ruimte die overblijft voor groen en natuur. Klaas: "Als je iets over het nieuwe wonen vindt, dan vind je iets over de resterende kwaliteiten. Het is zoeken naar de meest gunstige verhouding tussen de grootte van de eigen tuin en de grootte van de collectieve tuin die je natuur en landschap noemt." Joke ziet het nog ruimer: "wonen is ook recreatie, het wegennet, de hele infrastructuur, beleving...het is dus een hele belangrijke gebruiksvorm."

² Natuur als leefomgeving: Operatie Boomhut. LNV-rapport

Mensen worden doodgegooid met scenario's tegenwoordig

Over de aanpak van het project zijn de beide hoofdverantwoordelijken opvallend eensgezind. Vier scenario's zijn in ontwikkeling. Joke: "we maken de scenario's door twee assen op elkaar te zetten. Op onze ene as staat individuele vrijheid (en divergentie, risico) tegenover collectief (en convergentie, veiligheid). De andere as heeft te maken met het blikveld: dichtbij (regionalisering) tegenover ver weg (mondialisering). De scenario's zijn tamelijk extreem: ze zijn een uitvergroting van maatschappelijke ontwikkelingen die nu al in de kiem aanwezig zijn." Rond 'Het Nieuwe Wonen' zijn onderzoekers ingezet die dat thema van alle kanten kunnen belichten. In het projectteam zitten mensen van de verschillende meewerkende instituten. Onderzoekers van deze instituten reageren op elkaars essays. Joke: "het idee is dat we de krenten uit de pap van die gigantische berg van onderzoeken halen." Het Team Stad-Land van Wim Timmermans (Alterra) neemt het zwaartepunt van dit onderzoek voor zijn rekening.

We zijn druk aan het pingpongen

Regelmatig voeren de projectteamleden overleg. Joke: "We zijn druk aan het pingpongen. Het is heel veel praten; dat moet ook wel met zo'n groot project." Ook de inbreng van Klaas beschouwt Joke als heel waardevol, zoals zij hem tijdens het interview verzekert; "als jij suggesties hebt voor het onderzoek, dan kunnen wij daar ons voordeel

mee doen, maar we willen het wel in een zo vroeg mogelijk stadium weten." Het blijkt voor Klaas echter niet altijd mogelijk om bijdragen in een vroeg stadium te leveren. Regelmatig komt het voor dat zich op het laatste moment nog verschuivingen in het denken voordoen. Klaas geeft een voorbeeld: "Voor dat rapport van Wim Lammers en anderen over de ruimtelijke ordening³ hebben we een presentatie gegeven bij de Vereniging Deltametropool, waar alle bestuurders van de Randstad aanwezig waren. We vertoonden een dia over de groei van de Randstad, en in een stevige discussie begon de ene helft van de zaal te roepen tegen de andere helft van de zaal; een soort Ajax-Feyenoord effect. Want het Noordvlak - 'de nieuwe economie' - groeit heel snel in de modellen, terwijl de 'oude economie' van Rotterdam blijft stilstaan. Dat realiseerde die hele zaal zich plotseling. Wij hadden daar zelf nooit zo expliciet aan gedacht. Opeens vallen er allerlei dingen op hun plek, en in het stadium dat het rapport bij de drukker lag, hebben we nog dingen veranderd."

Pronk is het lichtgroene potloodje kwijtgeraakt

De scenario's sluiten aan bij alle belangrijke nota's die de laatste jaren zijn verschenen, en waarin ruimtelijke afwegingen een rol spelen. Klaas: "Het is een soort superevaluatie van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening wat mij betreft. Een schot voor de boeg wordt deze dagen gegeven door ons toetsrapport

³ Who is afraid of red, green and blue?

Toets van de Vijfde Nota Ruimtelijke ordening op ecologische effecten. RIVM-rapport 711931 005

op de Vijfde Nota. Het gaat helemaal niet goed met de kwaliteit van de natuur en de Natuurverkenning is een kans om af te rekenen: willen we dit nou wel?"

Uitgangspunt voor de Natuurverkenning is echter de *Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur*. Weliswaar stellen beiden dat het in Den Haag nog alle kanten op kan, toch moet het onderzoek gebaseerd zijn op in nota's vastgelegd beleid. Joke: "We gaan er van uit dat het beleid uit 'Natuur voor Mensen' wordt ingezet; dat laten we in principe ook niet variëren in de scenario's die we hebben." Klaas: "Als we niet uit zouden gaan van wat er nu ligt, dan zouden we geen bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van de kabinetsdiscussie. Het is echt een must, ook al zijn er een aantal nota's heel erg strijdig aan het streven vanuit het natuurbeleid in engere zin."

De nieuwe landgoederen tegenover de flat van twaalfhoog

Gevraagd aan Joke en Klaas wat het effect van de Natuurverkenning zal zijn op de politieke discussie in Den Haag, geven zij beiden een verschillend antwoord. Joke gaat er van uit dat de Natuurverkenning de discussie voedt door verschillende kanten van de zaak naar voren te schuiven en te belichten. Klaas vindt dat de Natuurverkenning niet alleen voedt, maar vooral ook verheft: "We appelleren aan een reeds lopende, hele spannende discussie tussen de liberalen en de socialisten. De nieuwe landgoederen tegenover de flat van twaalfhoog."

Planbureau - werk in uitvoering

Het secretariaat van het Natuurplanbureau (ondergebracht bij de WDT-unit Alterra) geeft voor alle partners van het consortium RIKZ, RIVM, RIZA en WUR werkdOCUMENTEN uit in de reeks '*Planbureau - werk in uitvoering*'. Het hoofddoel van een werkdOCUMENT in deze reeks is om (voorlopige) onderzoeks-resultaten vast te leggen. De inhoudelijke kwaliteit varieert van rijp tot groen, van hoog weten-schappelijke niveau tot een voorzichtige aanzet van onderzoek. De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van het Natuurplanbureau verspreid.

De werkdOCUMENTEN krijgen een kwaliteitsstempel. Drie kwaliteiten worden onderscheiden:

Status A: inhoudelijke kwaliteit beoordeeld door een adviseur uit een zogenoemde referentienpool. Deze pool bestaat uit onafhankelijke adviseurs die werkzaam zijn binnen het consortium.

Status B: inhoudelijke kwaliteit beoordeeld door een collega die niet heeft meegewerkt in het desbetreffende projectteam

Status C: inhoudelijke kwaliteitsbeoordeling heeft (nog) niet plaatsgevonden.

Meer informatie bij het secretariaat van het Natuurplanbureau (Alterra-oost, kamer 1.422; tel 0317 - 47 78 45). Daar zijn de werkdOCUMENTEN ook verkrijgbaar. Om een werkdOCUMENT te maken is een WORD-sjabloon beschikbaar.

Zojuist verschenen werkdOCUMENTEN
00/14 *Klijn, J.A.* Landbouw, natuur en landschap in Nederland; een voorverkenning voor de Natuurverkenning 2
00/15 *Klijn, J.A.* Landschap in Natuurplanbureau-producten: een mental map en onderzoeks-aanbevelingen
00/17 *Berends, H, E den Belder, N. Dankers & M.J. Schelhaas.* Een multidisciplinaire benadering van de gebruikswaarde van natuur; verkenning van een methode om ontwikkelings-opties voor (stukken) natuur te beoordelen